

ICOMOS
VERNAKULĀRĀ ARHITEKTŪRAS MANTOJUMA HARTA (1999)

Ratificēta ICOMOS 12. Ģenerālajā asamblejā Mehiko 1999. gada oktobrī

IEVADS

Vernakulārais arhitektūras mantojums ir būtisks tautu lepnuma un pieķeršanos veidojošs elements. Tas tiek pieņemts kā sabiedrību raksturojošs un pievilcīgs produkts. Tas šķiet neformāls, tomēr ievēro noteiktu kārtību. Tas ir utilitārs, bet vienlaicīgi interesants un skaists. Tas fokusējas uz laikmetīgo dzīvi, bet vienlaicīgi glabā liecības par sabiedrības vēsturi. Kaut gan šis mantojums ir cilvēku roku darbs, tomēr arī laika radīts. Būtu nepieņemami, ja, rūpējoties par cilvēces mantojumu, netiktu saglabāts šis tradicionālais līdzsvars, kas veido paša cilvēka eksistences kodolu.

Vernakulārais arhitektūras mantojums ir svarīgs; tas ir fundamentāls kopienas kultūras atspoguļotājs, izteiksmes veids tās attiecībām ar konkrēto teritoriju, bet vienlaicīgi - arī pasaules kultūru daudzveidību. Vernakulārās būves atspoguļo tradicionālo un dabisko kopienas mājokļu veidu. Tas ir nepārtraukts process, ieskaitot nepieciešamās pārmaiņas un nemitīgu pielāgošanos sociāliem un vides apstākļiem. Šo tradīciju izdzīvošanu visa pasaulē apdraud ekonomiskā, kultūras un arhitektoniskā vienveidīgošana (homogenizācija). Kā šos izaicinājumus pieņemt – tā ir pamatproblēma, ar ko jānodarbojas kopienām, bet arī valdībām, plānotājiem, arhitektiem, kultūras mantojuma sargātājiem un daudzozaru speciālistu grupām.

Kultūru homogenizācijas un globālu sociālekonomisku pārmaiņu dēļ vernakulārās celtnes visā pasaulē ir kļuvušas īpaši ievainojamas, sastopoties ar tādām nopietnām problēmām kā morāla novecošanās, iekšējā līdzsvara trūkums un iekļaušanās.

Papildus Venēcijas hartai ir nepieciešams noteikt principus vernakulārā arhitektūras mantojuma aizsardzībai un aprūpei.

VISPĀRĪGI JAUTĀJUMI

1. Vernakulāro mantojumu raksturo:

- a) kopienā izmantots būvniecības veids;
- b) lokāli vai reģionāli atzīta vides apstākļu izmantošana;
- c) stila, formas un izskata saskaņotība vai tradicionālo būvformu izmantošana;
- d) tradicionāla pieredze dizainā un būvniecībā, kas neformālā veidā tiek nodota tālāk;
- e) efektīva atbilde funkcionāliem, sociāliem un vides ierobežojumiem;
- f) efektīva tradicionālo konstruktīvo sistēmu un amatprasmes izmantošana.

2. Vernakulārā mantojuma novērtēšana un veiksmīga aizsardzība ir atkarīga no vietējās kopienas iesaistīšanās un atbalsta, nepārtrauktas izmantošanas un uzturēšanas.

3. Valdībām un atbildīgajām institūcijām ir jāatzīst ikvienas kopienas tiesības uzturēt dzīvas savas tradīcijas, aizsargājot tās caur likumdošanu ar administratīviem un finanšu līdzekļiem un nododot tās nākamajām paaudzēm.

SAGLABĀŠANAS PRINCIPI

1. Vernakulārā arhitektūras mantojuma saglabāšanai jāizriet no daudznozaru pieredzes, vienlaicīgi ņemot vērā pārmaiņu un attīstības neizbēgamību un cienot kopienas kultūras identitāti.
2. Mūsdienu darbā, saistībā ar vernakulārām būvēm, ēku grupām un apdzīvotām vietām, jāņem vērā to kultūrvēsturiskā vērtība un tradicionālais raksturs.
3. Vernakulārais mantojums reti ir pārstāvēts ar atsevišķām struktūrām, un vislabāk tā saglabāšana noris raksturīgās grupās un apdzīvotās vietās no reģiona uz reģionu.
4. Vernakulārais arhitektūras mantojums ir kultūrvēsturiskās ainavas sastāvdaļa, un šīs attiecības ir jāņem vērā izvēloties saglabāšanas veidus.
5. Vernakulārais mantojums ietver ne tikai būvju fizisko formu un struktūru, konstrukcijas un telpisko izveidojumu, bet arī veidu, kā tās tiek izmantotas un izprastas, tradīcijas un nemateriālās asociācijas, kas ar tām ir saistītas.

LIETOŠANAS VADLĪNIJAS

1. Pētniecība un dokumentēšana

Jebkuri fiziski darbi saistībā ar vernakulārām celtnēm jāveic piesardzīgi, pirms tam veicot pilnu tās formas un struktūras analīzi. Dokumentēšanas rezultātus jānodod glabāšanai publiski pieejamos arhīvos.

2. Apkārtējā vide, ainava un ēku grupas

Iejaukšanās vernakulārās celtnēs jārisina veidā, kas respektē un saglabā apkārtējās vides integritāti, attiecības ar fizisko un kultūrvēsturisko ainavu un celtnēm savstarpēji.

3. Tradicionālās būvniecības sistēmas

Vernakulārā mantojuma izteiksmes veida pamatā ir tradicionālo būvniecības sistēmu un amata prasmju pārmantojamība, kas nozīmīga arī šo struktūru remontā un restaurācijā. Šīs iemaņas ir jāuzkrāj, jādokumentē un jānodod jaunajai amatnieku un būvnieku paaudzei ar izglītības un apmācību palīdzību.

4. Materiālu un būvju daļu aizstāšana

Pārveidojumiem, kas likumīgā veidā sniedz atbildi uz mūsdienīgu izmantošanu, jātiek realizētiem, lietojot tādus materiālus, kas saglabā celtnes izpausmes veida, izskata, faktūras un formas saskaņu un nodrošina būvniecības materiālu savstarpējo saderību.

5. Pielāgošana

Vernakulāro celtnu pielāgošana un atkārtota izmantošana jāveic, respektējot celtnes integritāti, raksturu un formu, vienlaicīgi tajās nodrošinot pieņemamus dzīves apstākļus. Vietās, kur vernakulāro formu izmantošana bijusi nepārtraukta, kopiena var izmantot ētikas kodeksu, lai izvērtētu pieļaujamo iejaukšanās pakāpi.

6. Pārmaiņas un periodiska restaurācija

Laika gaitā notikušās pārmaiņas ir jāizvērtē un jāizprot kā nozīmīgs vernakulārās arhitektūras aspekts. Visu būves daļu atbilstība vienam periodam parasti nav vernakulārā mantojuma saglabāšanas mērķis.

7. Apmācība

Lai saglabātu vernakulārā mantojuma kultūrvēsturisko vērtību visos tā izpausmes veidos, valdībām, atbildīgajām institūcijām, domubiedru grupām un organizācijām jāpievērš īpaša uzmanība sekojošam:

- a) ar vernakulārā mantojuma principiem saistītām izglītības programmām restauratoriem;
- b) apmācību programmām, kas palīdzētu vietējām kopienām tradicionālo būvniecības sistēmu, materiālu un amata prasmju uzturēšanā;
- c) informatīvajām programmām, kas veicina izpratnes veidošanu sabiedrībā, īpaši jauniešu vidū;
- d) reģionāliem sadarbības tīklojumiem, lai dalītos pieredzē un zināšanās vernakulārā mantojuma saglabāšanai.

ICOMOS Starptautiskā vernakulārā mantojuma zinātniskā komiteja:

Madridē, 1996.gada 30.janvārī

Jeruzalemē, 1996.gada 28.martā

Mikkeli, 1998.gada 26.februārī

Sandomingo, 1998.gada 26.augustā

ICOMOS: Stokholmā, 1998.gada 10.septembrī